

נשיא ומייסד
הרב שאול ישראלי זצ"ל

מופק בסיוע של:
ההסתדרות הציונית העולמית
המחלקה לשירותים רוחניים בתפוצות

חמדת ימים HEMDAT YAMIM

יתרו תשס"ח

פרשת שבוע

הכרת הטוב

הרב יוסף כרמל, ראש כולל "ארץ חמדה"

קשר עמוק נוצר בין יתרו לבין חתנו משה רבנו ואחר כך בין צאצאיו לבין עם ישראל. קשר זה מבוסס על הכרת הטוב ההדדית בין שני הצדדים. זו הליכה בדרכי הקב"ה שמוודד מידה במידה. יתרו, שלא רצה להשתתף בישיבת העבודה שזימן פרעה לדיון בסוגיית הטיפול בבני ישראל במצרים, זכה לתגמול מידי הקב"ה. כך מפורש במסכת סוטה:

"א"ר חייא בר אבא א"ר סימאי, שלשה היו באותה עצה: בלעם, ואיוב, ויתרו, בלעם שיעץ - נהרג, איוב ששתק - נידון ביסורין, יתרו שברח - זכו מבני בניו שישבו בלשכת הגזית, שנאמר: (דברי הימים א' ב') ומשפחות סופרים יושבי יעבץ תרעתים שמעתים סוכתים המה הקנים הבאים מחמת אבי בית רכב, וכתבי: (שופטים א') ובני קיני חתן משה)

(סוטה דף יא ע"א)

לאחר מכן, משה מציל את בנות יתרו מהתעמרותם של הרועים. יתרו מכיר טובה, נותן חסות לפליט שברח מארץ מצרים ונתן לו את צפורה בתו לאשה. (נישואין אלה לוו במשא ומתן דיפלומטי הרמוז בביטוי "וַיִּזְאֶל מֹשֶׁה (שמות ב' כא ואכמ"ל). גם הקב"ה מכיר בטוב ליבו וז"ל המדרש:

"מכאן את למד, שכל מי שקבל על עצמו לעשות מצוה אין אותה מצוה פוסקת מביתו. יתרו קבל בתוך ביתו גואל (משה)

שברח מפני השונא (פרעה), עמד מביתו (יעל) שקבל לשונא (סיסרא) שברח מפני הגואל (ברק) והרגו. ואיזה זה - זה סיסרא, שנאמר: וסיסרא נס ברגליו אל אהל יעל אשת חבר הקיני (שופטים ד')

(שמות רבה פרשה ד' ד"ה ד, ב דבר)

לאחר יציאת מצרים חוזר יתרו ומחדש את הקשרים. במסגרת הפגישה מלמד יתרו את עם ישראל עוד פרק בהכרת הטוב ומברך:

"וַיֹּאמֶר יְתָרוֹ בְּרוּךְ יְקֻנֵּךְ אֲשֶׁר הִצִּיל אֶתְּכֶם מִיַּד מִצְרַיִם וּמִיַּד פְּרַעֲהַ אֲשֶׁר הִצִּיל אֶת הָעָם מִתַּחַת יַד מִצְרַיִם"

(שמות י"ח י)

חז"ל מבקרים את משה רבנו ואת עם ישראל שהיו צריכים לקבל שיעור שכזה מידי יתרו ולא נתעוררו לכך מעצמם. וז"ל הגמרא:

"תנא משום רבי פפייס: גנאי הוא למשה וששים ריבוא שלא אמרו ברוך עד שבא יתרו ואמר ברוך ד' "

(סנהדרין דף צד ע"א)

הכרת טוב הדדית זו באה לידי ביטוי גם לאחר ההתנחלות בארץ. וז"ל המשנה:

"אמר יהושע באותו שעה, יודע אני שבית הבחירה עתידה לקבע בין תחומו של יהודה לבנימין אלך ואתקן דושנה של יריחו. ומי אכלה כל אותן השנים בני קני חותן משה שנאמר ובני קני חתן משה עלו מעיר התמרים (שופטים א' ט"ז). אמרו כשיגלה הקב"ה את שכנינו עתיד לשלם שכר טוב ליתרו ולבניו"

(מסכתות קטנות מסכת אבות דרבי נתן נוסחא א פרק לה ד"ה כתוב אחד)

גם אלף שנה מאוחר יותר, ערב חורבן בית ראשון משבח הקב"ה באמצעות ירמיהו הנביא את בני בניו של יתרו. וז"ל המדרש:

"מה אני מקיים לא יכרת איש ליונדב (בן רכב מצאצאי יתרו) אלא שלא יפסקו ממנו יושבי סנהדרין לעולם. מה אם מי שהיה מגויי הארצות וממשפחות האדמה על שעשה מאהבה נתן לו המקום מאהבה על אחת כמה וכמה אלו היה מישראל"

(מכילתא דרבי שמעון בר יוחאי פרק יח פסוק (כז) וישלח)

בימי ביקורו של נשיא ארה"ב ג'ורג' בוש בישראל, הופיעו ברחובותינו כתובות שטנה כנגדו. הגדילו לעשות מי שתלו את תמונתו יחד עם תמונותיהם של צוררי ישראל - רוצחים שפלים - נאסראלה והנייה, בתביעה "שחררו את שבוייכם". כשהכוונה היא שכשם שהם צריכים לשחרר את חיילי צה"ל החטופים, כך גם עליו לשחרר את יונתן פולארד. השוואה זו מקוממת ביותר ויש בה אי הבנה יסודית במידת הכרת הטוב.

ברור כי ממשלת ישראל צריכה לעשות כל מאמץ כדי לשחרר את יונתן פולארד. מאידך, ברור שאין להשוות את חטיפת שלשת החיילים משטח מדינת ישראל הריבונית לפי כל חוק ודין להענשתו של פולארד בידי בית משפט חוקי, שדן אזרח אמריקאי. ברור שאין להשוות את נשיא ארה"ב שנלחם בטרור העולמי באומץ לב תוך הקרבת חיי חיילים אמריקאים גם תוך תשלום אישי כבד לשפלים המנסים לרצוח יהודים זקנים, טף ונשים בכל יום. ארה"ב היא בת בריתה הכמעט יחידה של ישראל בעולם. מי ששלח את פולארד, אזרח אמריקאי, לרגל כנגד המדינה שמתייחסת אל אזרחיה היהודים בהגינות שאין לה אחר ורע בתולדות העם היהודי ואחר כך הפקירו, הוא הפושע! אליו צריכה האצבע המאשימה להיות מופנית!

הבה ונפנים את מידת הכרת הטוב, היא העומדת ביסוד אמונתנו.

ERETZ HEMDAH

5 Ha-Mem Gimmel St. P.O.B 36236 Jerusalem 91360

Tel: 972-2-5371485 Fax: 972-2-5379626

Email: info@eretzhemdah.org

web-site: www.eretzhemdah.org

www.yeshiva.org.il ניתן לקרוא את הדברים גם באתר האינטרנט

ארץ חמדה ע"ר

רח' המ"ג 5 ת.ד. 36236 ירושלים 91360

טל' 02-5371485 פקס: 02-5379626

משפט והלכה - משפטי שאול / הלכה פסוקה

"משפט והלכה בישראל" - בית הדין לענייני ממונות שליד "ארץ חמדה".

לפניות לבית הדין התקשרו ל"ארץ חמדה": 02-5371485, פקס 02-5379626 או דוא"ל beitdin@eretzhemdah.org
במדור זה אנו מביאים פסקי הלכה מתומצתים של בתי דין לענייני ממונות.

פסקי הדין המפורסמים ב'הלכה פסוקה', אינם מבטאים את עמדת בית הדין 'משפט והלכה בישראל'. כמו כן אין לראות בפרסומם משום ייעוץ הלכתי או משפטי. מטרת פרסומם היא לעורר דיון הלכתי בין הקוראים.

פסק דין: מלאכת דבר האבד שלא היה ידוע לפועל מראש / הרב עדו רכניץ

עורך: הרב יואב שטרנברג

תיאור המקרה: הנתבע הזמין את התובע לעבוד ביחד עם שניים מחבריו בסיוד דירה. הנתבע התחייב לשלם לתובע סך של 25 ₪ לשעה, ולחבריו - 20 ₪. התובע עבד במשך כמה ימים, ולאחר מכן עזב, טרם שהסתיימה עבודת הסיוד, כיוון שמצא עבודה אחרת.

הדירה המדוברת עמדה להשכרה. בגלל שסיוד הדירה לא הסתיים בזמן, לא היה הנתבע יכול להשכיר את הדירה, והפסיד שכר דירה של חודש, עד שסיים את סיוד הדירה ומצא שוכר אחר. כמו כן, על מנת לסיים את הסיוד, נאלץ הנתבע להזמין פועל אחר, ששכרו היה 30 ₪ לשעה.

התביעה: התובע תובע את מלוא שכרו על הזמן שעבד. הוא טוען, שאילו היה יודע שהדירה מיועדת להשכרה, לא היה מפסיק את העבודה באמצע.

תשובת הנתבע: הנתבע טוען, שהיות שנגרמו לו הפסדים בגלל שהתובע לא סיים את העבודה, הוא רשאי לנכות את ההפסדים משכרו של התובע. הוא טוען, שהתובע ידע שעליו להתחייב לחודש עבודה. אם לא היה מסכים, לא היה הנתבע שוכר אותו.

גם במידה שהוא חייב, טען הנתבע שאינו צריך לשלם יותר מאשר 20 ש"ח לשעה, כפי ששילם לשני הפועלים האחרים. שכן, הסכמתו לשלם לתובע יותר נבעה מהתחייבות התובע לעבוד במשך חודש שלם, ולא היה משלם כל כך הרבה לפועל שאינו מוכן להתחייב לזמן ארוך.

פסק הדין: בית הדין חייב את הנתבע לשלם לתובע על מלוא הזמן שעבד. לדעת הרוב, השכר יחושב על פי תעריף של 20 ₪ לשעה, ולדעת המיעוט - 25 ₪ לשעה.

הנימוקים: באופן עקרוני, פועל שנשכר לתקופת זמן מסוימת, רשאי לחזור בו באמצע התקופה. אולם, אם בגלל חזרתו נאלץ המעסיק להעסיק פועלים אחרים כדי למנוע הפסדים (= 'דבר האבד'), רשאי המעסיק לנכות את שכר הפועלים משכרו של הפועל שחזר בו. דבר זה מבואר בשולחן ערוך (חושן משפט סימן שלג סעיפים ה-ו): "בדבר האבוד, כגון פשתן להעלות מהמשרה, או ששכר חמור להביא חלילין למת או לכלה וכיוצא בהם, אחד פועל ואחד קבלן, אינו יכול לחזור בו... אם היה מוצא פועלים אחרים לשכור כששכר את אלו, ועכשיו אינו מוצא שוכר עליהם או מטען... כיצד, שוכר עליהם פועלים וגומרין מלאכתן שלא תאבד, וכל שיוסיף לאלו הפועלים האחרים על מה שפסק לראשונים נוטל מהראשונים. עד כמה עד כדי שכרן של ראשונים..."

בנדון דידן, הנתבע הפסיד שכר של חודש בגלל שהתובע הפסיק לעבוד, ולכן היה רשאי לשכור פועל אחר, כפי שעשה, ולנכות את העלות העודפת של שכרו משכרו של התובע. וכן מבואר בחזון אי"ש (בבא קמא סי' כג אות כב): "בהפסד של מניעת הריות, דלענין שוכר עליהן ודאי דינו כדבר האבוד כמו שכתב המרדכי (הובא ברמ"א חו"מ שלג, ה) דמלמד חשיב דבר האבוד, וכמו שכתב בהג"א (=על הרא"ש בבא מציעא פרק ו, סימן ו) דאם שכרו לא רוג בגד ועכשו אפשר למכור הבגד ביוקר ואחר זמן יהיה בזול מקרי דבר האבד..."

וכן משמע גם מערוך השולחן (חושן משפט סימן שלג סעיף יח).
ואמנם, בדין דבר האבד, אין אפשרות לנכות משכרו של הפועל את ההפסדים שנגרמו לבעל הבית, אלא רק את עלות שכירתם של פועלים חלופיים. בהקשר של הדוגמא בשולחן ערוך לגבי העלאת פשתן מן המשרה, אין לנכות משכר הפועל את ההפסדים שנגרמו לפשתן, אלא רק את עלות הפועלים החלופיים שהעלו את הפשתן מן המשרה.

לאור זאת, יש לשאול, האם הנתבע רשאי לנכות את שכרו של הפועל החלופי משכרו של התובע, מאחר שהפועל החלופי לא עמד גם הוא בזמן שנדרש כדי להשכיר את הדירה לשוכר הראשון, ונמצא שאת שכר הדירה של השוכר הראשון, היה הנתבע מפסיד בכל מקרה.

בית הדין קבע, שאם לא היה הנתבע מעסיק פועל נוסף, לא היה יכול להשכיר את הדירה לעולם, ולכן היה הנתבע מוכרח לשכור פועל חלופי, ולכן ניתן לנכות את תוספת שכרו משכרו של התובע.
אמנם, כל האמור לעיל מבוסס על ההנחה, שהתובע אכן נשכר לעבודה שיכולה להימשך גם חודש שלם. אולם כאמור, דבר זה שנוי במחלוקת בין הצדדים. בית הדין קבע, שהנתבע נאמן, במיגו שהיה טוען ששילם לתובע את שכרו.

אלא שיש לדון בשאלה, האם פועל שעזב עבודה כשלא ידע שהיא מלאכת דבר האבד, חייב לשאת בהפסדים לבעל הבית. הרמב"ן (בבא מציעא עו' ד"ה והוי) מסביר מדוע מנכים משכרו של הפועל במקרה של דבר האבד: "והוי יודע שהפועלים שחזרו בהם בדבר האבד אף על פי שלא התחילו במלאכה שוכר עליהן או מטען, והיינו מתני', ואף על פי שכל זמן שלא באת חבילה לידו אין כאן אלא דברים, חייבין לשלם עד כדי שכרן ולא יותר, דסמכא דעתייהו מעיקרא ואין כאן דרך לקנין..."

דהיינו, חיובו של הפועל נובע מכך שהוא התחייב לשלם אם יחזור בו במקרה של דבר האבד. מכאן מסיק בפתחי חושן (שכירות פרק יא הערה לח): "נראה על פי דברי הרמב"ן שלא חייבו פועל בדבר האבוד אלא שבשעת השכירות ידע הפועל שנשכר לדבר האבוד, ועל דעת כן שעבד עצמו, אבל אם שכרו לסתם מלאכה... מסתבר שאין דינו כפועל בדבר האבוד, שלא שעבד עצמו על דעת כן".

בנדון דידן, אף אם הנתבע צודק בטענתו שהתובע נשכר לחודש, הרי שהאחרון לא ידע מדוע השכירות היא דווקא לחודש, ולא ידע שבגלל חזרתו יפסיד הנתבע.

כדברים האלו כותב גם בנחלת צבי (חושן משפט סי' רצא סע' כד): "דהנה זה פשוט מה דבדבר האבד אין יכול לחזור בו ואם חזר שוכר עליו כו', היינו דוקא אם שכר אותו בפירוש על דבר האבד. אבל אם שכר אותו לזמן לכל מה שיצטרך, ואירע בתוך המלאכות דבר אחד שהוא דבר האבד – ודאי יכול לחזור בו אפילו מדבר האבד, וכן כתב להדיא בתשובת ושב הכהן סי' יג'".

ואמנם, שיטת התוספות (בבא מציעא עו' ד"ה אין) היא, שכאשר המעסיק חוזר בו, חיובו הוא מדינא דגרמי. אם נאמר שגם כשפועל חוזר בו חיובו הוא מדינא דגרמי, עדיין יש לפטור את התובע בנדון דידן משני טעמים: (1) הרמב"ם (הלכות סנהדרין פרק ו' הלכה א') כותב שאין חיוב מדינא דגרמי כאשר המזיק הזיק בטעות. (2) היות שהמעסיק ידע שמדובר במלאכת דבר האבד, הרי זו אשמתו שלא יידע את הפועל, ולא ייתכן לחייב את הפועל בדבר שלא היה יכול לדעת אלא מהמעסיק.

נשאר עוד לקבוע, כמה כסף על הנתבע לשלם עבור עבודתו של התובע, ובעניין זה נחלקו הדעות בבית הדין. לדעת המיעוט, טענתו של הנתבע, שלא הסכים לשלם לתובע שכר גבוה כל כך אלא מתוך הנחה שיעבוד חודש שלם, אינה מתקבלת, כיוון שהדברים לא נאמרו במפורש ו'דברים שבלב אינם דברים', כמבואר בשולחן ערוך (חושן משפט סימן רז סעיף ד').

אולם, דעת הרוב היתה, כי היות שמדובר בשכר גבוה מהמקובל, מסתבר מאוד שהוא אכן נקבע מתוך הנחה שהתובע יעבוד במשך כל החודש. היות שהדבר לא התבצע, יש לשלם לתובע לפי השכר ששולם לחבריו – 20 ₪ לשעה.

משפטי שאול

הוצאה מחודשת של הספר המכיל פסקי דין עקרוניים של מו"ר מרן הגאון הרב שאול ישראלי זצ"ל בשבתו בבית הדין הגדול בירושלים. בספר גם משא ומתן בנושאים אלה עם גדולי הדור. מחיר הספר 80 ₪ (לחץ לקניה)

"הלכה פסוקה" הינה יוזמה להפצת תקצירים של פסקי דין בענייני ממונות של בתי דין שונים בתוך "חמדת ימים" נפרסם כל שבוע פסק דין אחד. גיליונות "הלכה פסוקה" ישלחו במייל אחת לשבועיים לכל המעוניין, ויכללו 3-4 פסקי דין.

להרשמה ולתגובות: halachapsuka@eretzhemdah.org

רוצים לחתום חוזה לפי ההלכה?

פנו אל: "משפט והלכה בישראל" טלפון: 02-5382710 פקס: 02-5379626 BEITDIN@ERETZHEMDAH.ORG

שו"ת במראה הבזק

(מתוך ח"ו)

New York, USA

ניו יורק, ארה"ב

ניסן תשס"ד

מכירת ביציות של אישה הזקוקה לכסף

שאלה

האם מותר לאישה למכור ביצית שתושלת אחר-כך (בהפריה חוץ-גופית) בגויה עקרה, והוולד יהיה שלה? משלמים על כך כ-9,000\$ והשואלת צריכה את הכסף לפרנסת ביתה. האם יש חילוק אם היא נשואה או פנויה? האם חל על הנולד דין ישראל? האם יהיה הבדל אם הקונה תהיה יהודייה? הכול נעשה בצניעות ובסודיות.

תשובה

- במכירת ביצית יש כמה בעיות:
- יש מחלוקת בפוסקים, אם הבן מתייחס אל בעלת הביצית או אל היולדת¹. לפי השיטה שבעלת הביצית היא האם, אסור למכור ביצית לגויה בעד כל הון שבעולם, מאחר שמוציאים יהודי לתרבות רעה. ומאחר שאין הכרעה בשאלה מי האם, יש לחשוש לשיטה זו.
 - גם לשיטה שהוולד מתייחס אחר היולדת, יש כאן בעיה דומה לבא על הגויה "ובעל בת אל נכר", דהיינו שמהביצית שלה מגדלים גויים².

3. במכירה ליהודייה יש גם בעיה, כיוון שלא מתנהל רישום של המוכרות והיולדות, ויש חשש שבעתיד תיווצרנה בעיות נישואין בין אח לאחות וממזרים חלילה, ודבר זה נאסר במפורש מדרבנן, משום "פן תזנה הארץ"³.
4. אם משתמשים בגירוי הורמונלי כדי להגביר את פעולת הביוץ, יש בכך לקיחת סיכון בהווה והגברת סיכונים בעתיד, אך נראה שמצד זה אין לאסור במקום דוחק כלכלי.⁴

1. עיין במאמרו של מרן הגר"ש ישראל ב"ח חוות בנימין" (ב ס' סח) ועוד עיין ב"תחומין" (ה) במאמריהם של הגר"ז נ"ג גולדברג והרב אברהם יצחק הלוי כלאב, ב"תחומין" (ז) במאמרו של הרב עזרא ביק וב"תחומין" (טז) במאמרו של הרב יעקב אריאל בנושא.
2. הערת הגר"א רבינוביץ'. ועיין ברמב"ם (איסורי ביאה פרק יב הל' א-ח). ואף שאין זה ממש אותו עניין, מכל מקום נראה לדמותו מבחינה רעיונית.
3. יבמות (לז ע"ב), הרמב"ם (איסורי ביאה פרק טו הל' כט; פרק כא הל' כט) ושו"ע (אבה"ע סי' ב סע' יא). אפילו בארץ עדיין לא הוסדר סופית עניין רישום הפונדקאיות ובעלות הביצית, וקל וחומר בארה"ב.
4. מותר לאדם לקחת סיכון מסוים לצרכי פרנסה, עיין בבבא מציעא (ק"ב ע"א): "עלה בכבש ונתלה באילן" וברש"י (שם), והדברים מפורשים.

בשם צוות המשיבים ובברכת התורה,

הרב משה ארנרייך הרב יוסף כרמל
ראשי הכולל

חברי הועדה המייעצת:
הרב זלמן נחמיה גולדברג
הרב נחום אליעזר רבינוביץ
הרב ישראל רוזן

שו"ת "במראה הבזק", חלקים א' - ו'

תשובות לשאלות מרבני הגולה. השאלות מבטאות את המצב מיוחד של קהילות ישראל בכל קצוות תבל בימינו. התשובות מתמודדות עם המציאות בעולם מודרני מתפתח בדרך של "דרכיה דרכי נעם". הספרים עוסקים בארבעת חלקי ה"שלחן ערוך" תוך ניסיון לקחת בחשבון גם את החלק החמישי ההופך את התורה ל"תורת חיים".
מחיר מבצע לששת הכרכים במקום 360 ₪ 300 ₪ (לחץ לקניה)

"Living the Halachic Process"

אנו שמחים להודיע על פרסום ספרנו הראשון באנגלית
קובץ של שאלות שנענו בפרויקט
"שאל את הרב" - Ask the Rabbi
ניתן לקבל CD המכיל את דפי המקורות לתשובות שבספר.
מחיר הספר \$25 ולרגל ההשקה \$20 (לחץ לקניה)

חמדת הארץ חלק ה'

סדרת מאמרים הקשורים להלכות דיינים ועדות. נכתבו על ידי
מרן הגר"ש ישראל זצ"ל, ויבדל"א הגר"ז נ"ג גולדברג,
ראשי כולל "ארץ חמדה" והרבנים הלומדים בבית המדרש.
מדור תנ"ך מצורף לקובץ.
מחיר: 20 ₪ (לחץ לקניה)